

DEMOCRAȚIA – ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

Nicoleta STAMATI

Termenul de „democrație”, în sens restrâns, se referă la sistemul politic care, începând cu secolul trecut, s-a afirmat în marea majoritate a țărilor occidentale în competiție cu liberalismul și socialismul.

Iar dacă bazele teoretice ale liberalismului le găsim în filosofia lui John Locke, Stuart Mill și Benjamin Constant, iar socialismul își trage rădăcinile din marxism, principalul teoretic al democrației în epoca modernă este Jean-Jacques Rousseau. Însă raportul dintre teoria sa și regimurile democratice care s-au afirmat de-a lungul timpului nu este atât de liniar și asta pentru că filosoful francez declara că „nu a existat și nu va exista niciodată o Democrație adevărată” [7, p.4].

Rousseau recunoștea ca și veritabilă doar acea democrație directă și nega faptul că suveranitatea ar putea fi reprezentată, deoarece aceasta nu poate fi înstrăinată, ori voința generală (a poporului) nu se poate realiza prin intermediere. „Poporul crede că este liber, dar se înșală mult deoarece nu este, căci abia aleși membrii Parlamentului, acesta este sclav și nimic altceva” [7, p.15].

Totuși, democrația ca și sistem politic s-a afirmat anume sub forma democrației reprezentative.

Complexitatea definerii democrației în practică e determinată de „rechizitele” sau condițiile care ar trebui să le întrunească un sistem politic pentru a fi definit ca și democratic.

Astfel că Norberto Bobbio [1, p. 4-7], filosof, om politic și jurist italian enumeră trei reguli fundamentale care ar caracteriza un regim ca fiind democratic: 1) subiecții chemați să ia decizii colective trebuie să constituie un număr destul de numeros; 2) deciziile să fie luate de o

majoritate (cel mai bine în unanimitate); 3) cei care sunt chemați să decidă să fie puși în fața unor reale alternative, în condiții de a alege liber. Guvernul tuturor este un ideal spre care tinde democrația, dar numărul subiecților cu drept de vot e determinat și de circumstanțele istorice, ori sufragiul universal are semnificații diverse de-a lungul perioadelor istorice. Democrația poate fi identificată doar comparativ, așa încât , spre exemplu, „o societate în care subiecții cu drept de vot sunt cetățenii de sex masculin care au atins majoratul este mai democratică față de cea în care votează doar subiecții care sunt proprietari, dar e mai puțin democratică față de cea în care dreptul de vot îl au și femeile” [1, p.5].

Conceptul de democrație a devenit mai persuasiv în a exprima un simțământ difuz care definește însăși hotarul orizontului nostru politic, în interiorul căruia se mișcă orice posibilă concepție politică modernă. Astăzi suntem toți democrați , chiar și acei care au o ideologie diversă de cea democratică. Giovanni Sartori scrie: „chiar și sistemele comuniste afirmă că sunt democratice. De la sfârșitul celui de-al II-lea Război Mondial încoace, democrația îmbrățișează totul” [3, p. 33].

Majoritatea sistemelor politice, pentru un motiv sau altul, înaintează pretenții cu titlu de „democrație” și asta probabil pentru faptul că democrația este unicul regim care se prezintă ca „o organizație a unei puteri dezinteresate” [4, p.12], căci în alte regimuri, guvernării se prezintă în nume propriu și nu ca mandatar sau reprezentanți ai poporului.

Democrația a devenit un cuvânt magic, utilizat de acei care exercită funcții politice, un pașaport de intrare în lumea politicii, o formă de legitimare a guvernărilor a consensului poporului, un concept care din punctul de vedere al unei reflecții sceptice tinde a fi criticat și acuzat de a se transforma într-un regim al simulării și a disimulării – „un regim al ipocriziei puterii” [8, p.3].

Mastropaolo denunță democrația afirmând că aceasta „beneficiază de o prejudecată pozitivă ,rezistentă la orice rezervă” [5, p.7], încercând astfel de a „demitiza” și de a aduce democrația la dimensiunea sa istorică, care în virtutea meritelor sale ca și sistem politic, este, așa cum declară autorul, „o invenție umană, adică un fapt istoric, dar care e destinată să aibă un final”. Un alt aspect ce caracterizează democrația se referă la egalitate. În societățile moderne

egalitariste însă inegalitățile economice ating cote înalte, având consecințe și la nivel politic (spre exemplu, situația economică a candidaților influențează competițiile electorale) [6, p.33].

În același timp, M. Bovero consideră că democrațiile contemporane se transformă, dacă nu s-au transformat deja – în autocrații reale, adică regimuri în care alegerile furnizează legitimitate consensului popular și deci o aparență de democrație. Așa încât, democrațiile de astăzi tind spre un regim, care el îl definește drept „autocrație electivă” [2, p.134]. Privind democrația sub altă ipostază, cea prin prisma conceptului de libertate, aceasta se înfățișează ca și un regim în care cetățeanul, prin intermediul alegerilor, alege cursul politicii statale. Alegerile atribuie puterea celui care vine ales, deși de fapt e invers – „cine are puterea se face ales”, spune G.M. Chiodi, căci „unde s-a mai văzut ca puterea să fi pusă la vot. Puterea, ca și știința/cunoașterea nu se pune la vot” [6, p. 33].

Democrația fără egalitate și legalitate devine doar o acoperire pentru sistemele puterilor ierarhice, bazate pe un schimb inegal de favoruri dintre cei puternici (*potenți*) și cei *impotenți*. Și asta pentru că una din criticile aduse democrației este ca devine un regim a celor puțini asupra celor mulți, transformându-se în oligarhie. Astfel încât în spatele reprezentării democratice stau lanțuri verticale de putere ce leagă oamenii politici, birocrăția, magistratura, ierarhiile ecleziastice, economia, finanțele, lumea universitară, cultura, diverse entități, consilii, centre, fundații, toate atrase de această moară a puterii, capabilă de a corupe roluri, competențe și responsabilități [8, p.11].

Este adevărat că democrația ca și autoguvern al poporului e mult prea idealizată, însă construirea democrației echivalează anume cu faptul de a lucra pentru a combate, a limita și a distruge oligarhiile. Unei oligarhii distruse îi urmează alta care îi ia locul – această schimbare exprimând și esența acestei mașinării.

Căci până la urmă, democrația nu a fost câștigată odată pentru totdeauna, este un proces de permanentă evoluție, de continuă muncă, implicând multiple roluri și actori.

Referințe:

1. BOBBIO, N. *Il futuro della democrazia (trad.Viitorul democrației)*. Torino: Einaudi, 1983.
2. BOVERO, M. *Autocrazia elletiva*. In: *R. SAU, R. La politica*. Categorie in questione. Milano: Franco Angeli, 2015.

3. SARTORI, G. *Elementi di teoria politica*. Bologna: Il Mulino, 2002.
4. DAHL, R. A. *Democrazia e i suoi critici*. Roma: Editori Riuniti, 1990.
5. MASTROPAOLO, A. *La democrazia è una causa persa? Paradossi di un'invenzione imperfetta*". Torino: Bollati Boringhieri, 2011.
6. MUSCATO, C. *Il Mito della Democrazia*. Univ. degli studi di Messina, Rivista Internazionale di Filosofia online, /mai 2017, XII, nr. 23. p. 33, <http://www.metabasis.it> , (vizualizat la 26.06.2018).
7. ROUSSEAU, J.J. *Contractul social*. Milano: Bur, 2005, III.
8. ZAGREBELSKY, G. In: *L'essenza della democrazia*, <http://www.magistraturademocratica.it/docs/lezione-zagrebesky-parole-di-justizia-2010.pdf> (vizualizat la 25.06.2018).